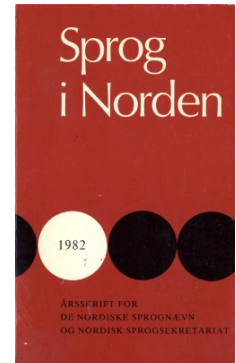

Sprog i Norden

Titel: Språksamarbeid i Norden 1981
Forfatter: Ståle Løland
Kilde: Sprog i Norden, 1982, s. 91-98
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språksamarbeid i Norden 1981

Av Ståle Løland

NORDISK SPRÅKSEKRETARIAT

Nordisk språksekretariat er et samarbeidsorgan mellom språknemndene i Norden og andre organer som arbeider med språk- og terminologispørsmål. Sekretariatet er opprettet av Nordisk ministerråd og får sine midler bevilget over det nordiske kulturbudsjettet. Retningslinjene fastslår at sekretariatet skal arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og fremme den nordiske språkforståelsen. (Se nærmere om organisasjon, arbeidsoppgaver o.l. i Språk i Norden 1977 og 1978.)

Språkspørsmål

En hovedoppgave for sekretariatet er å forsøke å hindre at de nordiske språkene fjerner seg fra hverandre, for eksempel ved at de tar i bruk ulike ord for nye begreper. Språksekretariatet har behandlet flere språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske tilrådinger, dels på eget initiativ, dels etter henvendelser utenfra.

Ofte gjelder det å finne hensiktsmessige avløserord og oversettelser av lånord. I samarbeid med språknemndene har sekretariatet for eksempel tilrådd avløserordet *forhandlerrett* (svensk: *för-säljarrätt*) for det engelske ordet *franchising*. For fransk *teletravail* har sekretariatet foreslått oversettelsen *telearbeid*, eventuelt *telehjemmearbeid* (om arbeid utført i hjemmet ved hjelp av telekommunikasjon).

Informasjon

Språksekretariatet legger stor vekt på å informere om sin virksomhet og om betydningen av nordisk språksamarbeid og språk-

fellesskap. I 1982 vil sekretariatet gi ut en brosjyre som informerer om virksomheten og om den hjelp som sekretariatet kan yte. Sekretariatet skaffer foredragsholdere og artikkelforfattere, og arrangerer selv konferanser, seminarer o.l. som tar opp spørsmål av interesse for nordisk språkrøkt.

Konferanser

I 1981 har sekretariatet arrangert en konferanse om nordisk språkplanlegging, et grannespråksseminar med morsmåslærere og en konferanse om nordisk språkforståelse. Grannespråksseminaret ble arrangert i samarbeid med Landslaget for norskundervisning og den norske foreningen Norden, mens konferansen om nordisk språkforståelse var et samarbeid mellom Föreningarna Nordens Förbund, Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors og Nordisk språksekretariat.

Språksekretariatet er i gang med å planlegge en internasjonal konferanse om minoritetsspråk, som skal holdes i Åbo 6.-12. juni 1983. Konferansen vil bli en oppfølging av "First International Conference on Minority Languages" i Glasgow 8.-13. september 1980.

Etter oppfordring fra Nordisk ministerråd har sekretariatet påtatt seg å arrangere tre konferanser om de nordiske skriftspråkenes utvikling sett på bakgrunn av samfunnsforholdene, særlig på 1800-tallet. Sekretariatet har også planer om å arrangere en konferanse om de nordiske skriftspråkenes utvikling etter 1945.

Rapporter

Rapporter fra disse konferansene vil bli gitt ut i Språksekretariatets nye rapportserie. I 1981 gav sekretariatet ut en rapport om "Internordiske ordbøker" og en om "Nordisk språkplanlegging" (jf. s. 103).

Andre publikasjoner

Språksekretariatet arbeider med et skrift om språkene i Norden, som etter planen vil foreligge i løpet av 1982. Skriftet vil innehol-

de korte og relativt populære beskrivelser av språkene og språksituasjonen i Norden.

Sammen med de nordiske mormållærerorganisasjonene (Nordspråk) er Språksekretariatet i gang med å utarbeide et læremiddel til grannespråksundervisningen for årstrinn 4–6 i grunnskolen. Boka skal bygges opp omkring noen temaer og inneholde skjønnlitterære tekster og sakprosa. Sekretariatet samarbeider også med Nordspråk og Forsøksrådet for skoleverket i Norge om en katalog over læremidler til grannespråksundervisningen. Katalogen vil blant annet inneholde kommenterte oversikter over tekstsamlinger, læremidler, ordbøker og litteratur om grannespråksmetodikk.

Språkdok

Våren 1982 gav Språksekretariatet ut rapporten *Språkdok 1981* (jf. s. 104). Rapporten er et ledd i et prøveprosjekt som har gått ut på å bygge opp en permanent nordisk dokumentasjonsentral for språkvitenskap – Språkdok. Ved Språkdata, Göteborgs Universitet, er det nå utviklet et system som gjør det enkelt å oppdatere opplysninger om aktuelle forskningsprosjekter. I samarbeid med Språkdata vil Nordisk språksekretariat sørge for en slik oppdatering hvert tredje år, hvis sekretariatet får midler til det.

Den nordiske nyordsundersøkelsen

Språknemndene har i mange år arbeidet med å registrere nye ord og uttrykk i massemediene, fagtidsskrifter o.l. Resultatet av arbeidet vil bli publisert i tre parallelle ordbøker – en for dansk, en for norsk og en for svensk (og finlandssvensk). Ordbøkene vil ha en felles innledning og opplysninger om tilsvarende ord i grannespråkene. Den norske utgaven forelå ferdig trykt i februar 1982, mens den danske og svenske ventelig vil komme ut i 1982/83.

Ordboks- og terminologiprojekter

Språksekretariatet samarbeider med de nordiske terminologisentralene og andre om ordbøker og terminologilister med to

eller flere nordiske språk. I 1981 har sekretariatet blant annet arbeidet med manuskriptet til *Nordisk forvaltningsordbok*, som Föreningarna Nordens Förbund skal gi ut. Sekretariatet har også vært engasjert i et terminologiprojekt for oljevirkksomheten i Nordsjøen, som Norsk språkråd og Rådet for teknisk terminologi står bak.

Handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden

16. februar 1981 sluttet Nordisk ministerråd seg til et forslag til handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden. Programmet inneholder en rekke forslag til tiltak, blant annet styrking av grannespråksundervisningen i læreplanene for skolen, videreutdanning av grannespråkslærere, utvikling av læremidler og metodiske opplegg for grannespråksundervisningen, økt forskningsinnsats og tiltak overfor massemediene. Flere steder blir det framhevet at Nordisk språksekretariat bør innta en sentral plass i gjennomføringen av programmet. Sekretariatet har sagt seg villig til å påta seg de nye arbeidsoppgavene under forutsetning av at sekretariatet får midler til å gjøre dette på en tilfredsstillende måte. I 1982 er sekretariatets budsjett på 597 000 norske kroner, og personalet i sekretariatet består av en samnordisk sekretær og en kontormedarbeider.

Det 28. nordiske språkmøtet

ble holdt på Hótel Saga i Reykjavik 21.–22. august 1981. Det deltok 32 representanter for språknemndene i Norden og Nordisk språksekretariat og to gjester fra Nordiska språk- og informasjonscentret i Helsingfors. Hovedemnet for møtet var "isländskans och färöiskans ställning och roll i nordiskt samarbete". De forberedte innleggene fra møtet er publisert i dette skriftet.

DE ENKELTE NEMNDENE

Nordiske sekretærstillinger

Da Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978, var det en forutsetning at språknemndene i Danmark, Finland, Norge og Sverige skulle få egne stillinger til å ta seg av de mer omfattende nordiske arbeidsoppgavene. Slike stillinger er nå opprettet ved Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden. Dansk Sprognævn har ennå ikke fått noen ny stilling som nordisk medarbeider. I et brev til Nordisk ministerråd har Språksekretariatet beklaget dette sterkt og pekt på at dette i verste fall kan føre til at Dansk Sprognævn må avstå fra å delta aktivt i en stor del av språksamarbeidet. Samtidig har sekretariatet framhevet at også Íslensk málnefnd bør få økte midler til det nordiske språksamarbeidet.

Språklig rådgiving

Alle språknemndene har det som en av sine hovedoppgaver å svare på språkspørsmål fra enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige kontorer og andre. Denne delen av virksomheten har økt betydelig de siste årene og tar mye av tiden til de ansatte i de forskjellige sekretariatene. I 1981 svarte for eksempel Dansk Sprognævn og Svenska språknämnden hver på ca. 8000 spørsmål, de fleste over telefon. Finska språkbyrån hadde i 1981 ca. 12500 telefonsamtaler om språkspørsmål, og antallet samtaler til Svenska språkbyrån i Finland økte med 10 % til ca. 4300.

I tillegg kommer språkgransking av terminologilister, forslag til standarder, publikasjoner fra det offentlige o.l. Språknemndene i Finland deltar i radioprogrammene "Kielikorva" ("språkrøret") og det direkte sendte svenske "Språkväktarna". I fire måneder i 1981 har tre amanuenser i Dansk Sprognævns sekretariat medvirket i radioprogrammet "Sprogminuttet", i alt 80 sendinger. Den daglige lederen av Svenska språknämnden, Bertil Molde, deltar regelmessig i radioprogrammer som tar opp språkspørsmål. Det er også planer om at Norsk språkråd skal delta mer aktivt i radioprogrammet "Språkrøret".

X-En Da. Sprognævno vedb. er de talt med i de 8000

Språknemndene driver også språklig rådgiving gjennom sine meldingsblad: "Kielikello" (Finska språkbyrån), "Kieliviesti" (Sverigefinska språknämnden), "Nyt fra Sprognævnet" (Dansk Sprognævn), "Språknytt" (Norsk språkråd) og "Språkvård" (Svenska språknämnden). I 1981 begynte også Svenska språkbyrån i Finland å gi ut et meldingsblad: "Språkbruk" (se s. 0). Bladet kommer ut i ca. 5 000 eksemplarer, som blir sendt gratis blant annet til offentlige kontorer, massemedier, lærere og oversettere. Språkbyrån sender også et såkalt "Språkbrev" til de svenske redaksjonene i radio og tv i Finland (11 stykker i 1981).

Ordboks- og terminologiarbeid

De fleste nemndene gjennomgår terminologilister, standardforslag o.l., og gir språklige tilrådinger både når det gjelder termer og definisjoner. Norsk språkråd og Svenska språknämnden er rådgivere for henholdsvis Rådet for teknisk terminologi (RTT) og Tekniska nomenklaturcentralen (TNC), og gjennomgår deres ordboksmanuskripter språklig. Dansk Sprognævn er representert i Terminologigruppen ved Handelshøjskolen i København. I Finland hører Centralen för teknisk terminologi inn under Forskningscentralen för de inhemska språken, i likhet med de finske og svenske språkbyråene. Íslensk málnefnd er representert i elektroingeniørenes ordutvalg.

I 1981 fortsatte Svenska språknämnden sin gransking av manuskriptet til en svensk-finsk ordbok, som har begynt å komme ut våren 1982. Nemndas arbeid med en svensk uttaleordbok og en norsk-svensk ordbok har fortsatt. Det siste er et samarbeidsprosjekt med Norsk språkråd.

Dansk Sprognævn står for utgivelsen av den autoriserte "Rettskrivningsordbog", og er i gang med en omfattende revisjon av den siste utgaven fra 1955. Etter planen skal den nye utgaven komme ut i 1984.

Norsk språkråd er den av nemndene som driver det mest omfattende terminologiarbeidet. Rådet har egne terminologikomiteer for biologi, samfunnskunnskap, fysikk, kjemi, datafag og markedsføring, og samarbeider mer RTT om oljeterminologi. Prosjekt for datamaskinell språkbehandling ved Universitetet i

Bergen, RTT og Norsk språkråd har gått sammen om å utvikle en norsk termbank. Ved utgangen av 1981 inneholdt banken ca. 100 000 termer med definisjoner. Sammen med Leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo arbeider rådet med to håndordbøker, en for bokmål og en for nynorsk.

Myndighetenes språk

Myndighetenes språk har i de siste årene kommet stadig sterkere i søkelyset, og flere av språknemndene har engasjert seg i arbeidet med å gjøre dette språket lettere tilgjengelig. Språknemndene i Sverige og Finland legger stor vekt på dette arbeidet og holder en rekke kurs o.l. for ansatte ved offentlige kontorer, i radio og tv, forlagsfolk, lærere, oversettere, sekretærer, studenter og andre. Språknemndene i Finland har også vært engasjert i den såkalte Ämbetsrådskommittén, som avgav sin innstilling våren 1981. Komiteen hadde som oppgave å utrede spørsmålet om hvordan myndighetenes språk kan gjøres lettere å forstå for allmennheten.

Dansk Sprognævn har nær kontakt med danske oversettere ved EFs institusjoner i Bruxelles og Luxembourg, og samarbeider også med Danmarks Forvaltningshøjskole. En representant for nemnda har vært med på å utarbeide en kortfattet skriveveiledning for offentlig ansatte, som er utgitt av Statens Informasjonstjeneste.

Norsk språkråd har henvendt seg til Forbruker- og administrasjonsdepartementet med sikte på å styrke norskopplæringen i staten. Rådet har foreslått at det bør opprettes to konsulentstillinger i praktisk språkbruk, som blant annet skal ha det faglige og administrative ansvaret for den norskundervisningen som staten driver.

Uttalelser

Språknemndene uttaler seg til myndighetene og andre om saker av språklig interesse, enten på eget initiativ eller ved at de får utredninger o.l. til uttalelse. I 1981 har Svenska språknämnden blant annet uttalt seg om et forslag til skolelov, om et forslag til

revidering av kirkelige ritualer (dåp, konfirmasjon, vigsel, begravelse) og om et forslag til ny svensk salmebok. Norsk språkråd har blant annet uttalt seg om et forslag til nye språkregler for Norsk rikskringkasting og om en rekke saker som angår jamstillingen mellom bokmål og nynorsk i skolen og i offentlig tjeneste.

Andre arbeidsoppgaver

Selv om språknemndene stort sett arbeider med de samme sakene, skiller de seg fra hverandre på enkelte punkter. Dansk Sprognævn har for eksempel en omfattende ord- og sitatsamling. I 1981 økte samlingen med ca. 18000 sedler slik at den ved årsskiftet 1981/82 var på ca. 625 000 sedler.

Norsk språkråd er et språkpolitisk organ og skal blant annet "verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket". Rådet får derfor mange henvendelser som gjelder forholdet mellom bokmål og nynorsk. Norsk språkråd skiller seg også fra de andre nemndene ved at det gjennomgår skolens lærebøker språklig. I 1981 hadde rådet 356 lærebøker til kontroll.

Svenska språknämnden deltar sammen med Svenska Akademien, Tekniska nomenklaturcentralen, Standardiseringskommissionen i Sverige og språkekspertene i Statsrådsberedningen i samarbeidsorganet "Språkvårdsgruppen". I 1981 holdt gruppen sin femte konferanse med tittelen "Språkvård - rådgivning, planering, samverkan". Konferansen gjaldt forvaltningsspråket og tok opp samarbeidet mellom språkrøkten og statlige myndigheter, domstoler o.l. Etter oppdrag av Utbildningsdepartementet har Svenska språknämnden også utredet spørsmålet om terminologisk utviklingsarbeid på innvandrerspråk.